

**A képzőművészet hatása a japán divattervezők
munkásságára 1970-től napjainkig**
jelige: fashionart

Tartalomjegyzék

I.	Bevezető	3
II.	Mi is a divat?.....	4
III.	A japonizmus elterjedése és hatása a nyugati divatra	4
	Történelmi áttekintés.....	7
	A nyitás a japán művészet oldaláról.....	7
	A Holland Kelet-India Társaság Japánban.....	8
	A japán kereskedelem jellemzői	8
	Japán hatás Nyugaton.....	9
	Világkiállítások és japán hatás	9
	Japonizmus a textilgyártásban.....	10
	Charles Frederick Worth és a japonizmus.....	10
	Viselettörténeti változások a XIX. Században	12
	Kiritsu Kosho Kaisha Vállalat.....	12
	Sada Yacco.....	13
	A japán művészet népszerűsítése	13
	Japonizmus a nyugati művészetben	13
	A Goncourt fivérek.....	15
	Paul Poiret	15
	Madeleine Vionnet	17
	A japán művészet és öltözködéskultúra főbb jellemzői	17
IV.	A képzőművészet hatása a legismertebb japán divattervezők munkásságára	18
	Issey Miyake	19
	Rei Kawakubo	21
	Yohji Yamamoto	23
	Tokio Kumagai.....	24
V.	A legismertebb japán divattervezők hatása, valamint a neojaponizmus hatása a XXI. századi divattervezésre	25
VI.	Melléklet.....	29
VII.	Irodalomjegyzék	35

Bevezető

A „nyugati” kultúra és tájékozottság, maga a művészettörténet oktatás is véleményem szerint főleg az európai művészetre korlátozódik. Elkalandozunk még az orosz avantgárd, vagy éppen az amerikai absztrakt felé a XX. században, azonban ez, a globális világról alkotott hiányos ismeret. Így, Ázsia és a Távol-Kelet kimarad a szemlélődési körünkől, ami, arányát nézve elég jelentős terület.

Kicsi korom óta érdekelnek a távol-keleti kultúrák és művészetük, így került az egyik legjelentősebb ázsiai ország, Japán az érdeklődésem középpontjába. Mindig is vonzottak a viseletek, a textilművészet, a különböző kézműves technikák és ezek története, valamint már végeztem egy textilrajzoló-modelltervező kurzust, így evidens volt, hogy művészettörténeti tanulmányaim során is ezek felé terelődik majd az figyelmem.

A legtöbb ember sajnos nem lát bele abba, hogy a szerkesztéshez mérnöki pontosság és tudás kell (Persze emberéletek nem múlnak rajta, mint ha az építész tervezéséből adódóan összeomlik a fejünk felett az épület... Bár ha a fűzőt, vagy a fatermörder-gallért¹ vesszük, akkor igenis ölhet még a divat is.), a díszítéshez, mintázáshoz, mintatervezéshez komoly esztétikai érzék szükséges. A rendelkezésünkre álló technológia és a felhasználható alapanyagok széleskörű és teljes ismeret nélkül sem nagyon dolgoznak a divattervezők. Épp ezért, az átlagemberek divatról alkotott képe általában két vázlatpontból áll: vannak a kínai, műanyagzagú tucataruk, valamint az elérhetetlen, sznob luxusmárkák. Én viszont nem akarom azt, hogy az öltözködés és a divat ilyen homályos, mostoha terület legyen sok ember számára.

Célom pont ennek a két periférikus témának, a titokzatos Távol-Keletnek, és ezen keresztül Japán művészetének és öltözködéskultúrájának bemutatása, a kortárs divattervezés és a legnevesebb japán divattervezők munkásságának prezentálása. Legfőbb kérdésként a képzőművészet és a divat szimbiózisa, valamint az ázsiai és európai ideológiák és művészetek viszonya foglalkoztatott dolgozatom megírása, és kutatásaim során. Szeretném bemutatni a tervezők mögöttes inspirációját, a munkásságukat, a keleti öltözködés felfogást (párhuzamot és ellentéteket húzva e között és a nyugati közt), mindezt a globális képzőművészet szemszögéből.

¹ Szó szerint: „apagyilkos”. Magas állógallér, melynek mereven elálló csücskei az arc egy részét is takarták. A XIX. század elején híresült el, a férfiviselet része volt, főként frakkhoz viselték az ilyen gallérral rendelkező inget.

Mi is a divat?

Már az elején leszögezem, ez nem egy könnyen és egyértelműen megválaszolható kérdés. Van divat a formatervezésben, a képzőművészetben, az építészetben, a viselkedésben, irodalomban, az élet sok területén, mégis, amire szerintem mindenki egyből asszociál, az az öltözködésben megjelenő divat. Egyenértékű lenne tehát a divat a trenddel, eszerint a felfogás szerint?

„A divat azok utánzása, akik különbözni akarnak azoktól, akik semmiben sem különböznek egymástól.”

/Karl Lagerfeld/

Tehát az aktuális irányzat követése, az irány, ami felé haladni akarunk, általában egy közösséghez tartozás céljából, az, amit divatnak nevezünk. Gyakorlatilag az éppen aktuális irányzatok összessége. Mindenesre a divat, mialatt későbbiekben az aktuális (vagyis a vizsgált évben aktuális) öltözködési trendet értjük, a média állandó témája. Egy kulturális tényező, társadalmi rang. Állandó körforgás. Önmagába visszatérő, mindig megújuló, és ezer másra reflektáló dolog. Nem muszáj hüen követnünk, már a tagadása révén is ezzel foglalkozunk. Külsőnk ugyanis az, ami a legelső vizuális megítélés tárgya, önkifejezés. Ruházatunk mindig funkció és díszítés összege, aktuális elhatározásunk függvényében. A divat alkalmazott művészet és gazdasági, kereskedelmi tényező. A térbeli formával és a sík felülettel való játék. Itt el is különül a két fő ága: az haute-couture, a „divatművészet”, valamint a préte-à-porter. Haute-couture alatt értjük a kisseriás, többnyire egyedi megrendelésre, kérésre készített magas művészi színvonalú, több száz munkaóra alatt kézzel díszített ruhakölteményt. A préte-à-porter pedig inkább a tömegigény kielégítéséről szól, a boltok polcain eladásra váró, egyszerűbb, mindig nagyüzemben előállított ruhadarabokat értjük alatta. Napjainkban került a középpontba az úgynevezett „fast fashion”. Ezek a cégek, mint például a H&M² és a Zara³, a nagy nemzetközi divatmárkák által diktált trendeket veszik alapul, „koppintják le” gyors és sokkal olcsóbb kivitelben, akár havi több kollekcióval is előrukkolnak, a nagy márkák évi 2 fő szezonos kollekciója helyett.

² A Hennes & Mauritz, röviden H&M egy svéd alapítású multinacionális vállalat, mely a divatvilágban a legnagyobb. 2011-ben már a világ több mint 43 országában volt jelen, több mint 2300 üzlettel.

³ A spanyol Inditex vállalat egy márkája a Bershka, Pull and Bear, Massimo Dutti és a Stradivarius mellett. Alapítója Amacio Ortega, Spanyolország leggazdagabb embere. A legelső Zara üzlete 1975-ben nyílt.

Divat és művészet kapcsolata

Már magában a címben benne van egy kis ellentmondás, és rengeteg kérdést, vitatémát vet fel. Mi köze lehet a szezonális, tömegtermelésre előállított divatnak a fennkölt művészethez? *Ars longa, vita brevis*⁴? Művészet egyáltalán a divat? Divat a művészet?

A XIX. század végén, a századfordulón vált szorosabbá divat és képzőművészet viszonya. A szecesszió szín- és formavilága hozta meg a divattervezés számára azt a szoros kapcsolatot, hogy ezután divattervezés és a képzőművészet fej-fej mellett, kézen fogva haladhattak. Azelőtt kevésbé volt jellemző a divatra, hogy az aktuális képzőművészetre ennyire reflektált volna. Másrészt, ekkor fordult is a kocka, a legújabb divat szerinti nők, az újonnan létrejött szépségideálok egy egészen újszerű témát szolgáltatottak a képzőművészek számára, gondoljunk csak az impresszionistákra, Monet-ra, vagy Renoir nőábrázolásaira. A XX. század tehát fontos előzményekkel szolgált az 1970-től alkotó japán divattervezőknek is. 1922-ben, a Tutankhamon-sír feltárásával elindult egy széleskörű érdeklődés az egzotikus, távoli kultúrák iránt. A szecessziós stílusjegyek, a geometrikus vonalak, tengerhullámok, virágok és karcsú testek, az art-deco⁵, a szecessziós és az egyiptomi hatások ötvözése, mind-mind korstílust alkottak, így a divattervezést is erősen befolyásolták. Gyagilev⁶ orosz balettja Párizsba érkezvén is erősítették az európai kultúra vágyát a távoli, egzotikum megismerésére. Az 1920-as évek futurizmusa, a radikális elszakadás érzése és az utópisztikus idea, valamint a szürrealizmus szolgáltak legfőbb inspirációképpen Coco Chanel⁷ díszítőmotívumaihoz, újító ötleteihez, valamint legnagyobb riválisa, az olasz Elsa Schiaparelli⁸ munkáihoz, aki Salvador Dalival jó barátságot ápolva, nem egy közös projektben is hatottak egymás alkotásaira. Sonia Delaunay⁹ szimultán művészet inspirációjú ruhái újszerűen jelentek meg a köztudatban az 1920-40-es években, férje a híres orfista festő, Robert Delaunay volt. A Bauhaus¹⁰ vagy az orosz avantgárd is sok ötletet szolgáltatott a divattervezőknek. A Bauhaus műhelyeiben,

⁴ Az élet rövid, a művészet örök. (latin közmondás)

⁵ Az art deco (art decoratif) az 1920-30-as évek egyik fő stílusirányzata. Eredete a szecesszióra vezethető vissza, de magába olvasztotta a geometrikus stilizációt is. Nagyban hatottak rá az egyiptomi művészet stílusjegyei is.

⁶ Szergej Pavlovics Gyagilev (1872-1929.) a Cári Orosz Balett igazgatója.

⁷ Gabrielle 'Coco' Chanel (1883-1971.) a francia Chanel divatház alapítója, francia divattervezőnő, akik rendkívül újszerű, kényelmes ruháiról volt ismert. A XX. századi divat és a klasszikus, francia elegancia méltán legnagyobb alakja.

⁸ Elsa Schiaparelli (1890-1973.) olasz divattervezőnő, Coco Chanel legnagyobb riválisa. Nem ért el akkora elismertséget, mint Chanel, leginkább kötött munkáiról és szürrealista terveiről volt ismert.

⁹ Sonia Delaunay (1885-1979.) orosz származású festőnő, textiltervező.

¹⁰ A Bauhaus a XX. század első felének legjelentősebb művészeti intézménye. Alapítója Walter Gropius. Fő célja a művészet és ipar, művészet és technológia közti távolság áthidalása.

Oskar Schlemmer¹¹ vezetésével gömb, vagy más mértani testeket formáló ruhákon dolgoztak a kísérletező művészek. Az op-art¹² irányzat és Mondrian¹³ is rengeteg követőre talált a divatiparban. Malevics¹⁴ szuprematizmusa¹⁵, az absztrakt festészeti nyelv, az elemi, geometriai formák és a tiszta színek használata is hű követőkre talált a divattervezők körében. Az 1996 és 2000 közt tomboló „Warhol-mánia”¹⁶ is rengeteg tervező fő ötletét szolgáltatta. A sokáig kurátornak készülő Christian Lacroix¹⁷ számos munkájában megjelennek Boucher¹⁸, Fragonard¹⁹, Nattier²⁰, vagy Velazquez²¹ infánsnői²² képére jellemző stílusjegyek. A minimalizmus, ami nagyban hatott Jil Sanderre²³, vagy az osztrák Helmut Langra²⁴, előnyben részesítve a puritán felfogást, a semleges színeket vagy a strukturális-geometrikus szemléletet.

Divat és művészet viszonyának rengeteg megjelenési formája ismert. Már maga a divatgrafika is az, a divatházak sokszor híres művészeket kértek fel a ruhák ábrázolására katalógusok, kampányok vagy divatmagazinok számára. A divatmagazinok is szorosan kötődtek ekkor a művészetekhez, sokszor kihangsúlyozva a tervező és a művész kapcsolatát, vagy közzétettek több, aktuális képzőművészeti témájú cikket. Sok jól menő divatház invesztálta pénzét galériák támogatásába vagy nyitásába. Maga a fotó megjelenése is szorosabbá tette a divat és művészet viszonyát. De ami engem a leginkább érdekel, azok az együttműködések, amikor divattervező és képzőművész közösen alkotott, vagy a divattervező szorosan reflektált az általa választott képzőművész munkáira.

¹¹ Oskar Schlemmer (1888-1943.) német festő, díszletkészítő, színpadi tervező. A Bauhaus szcenikai műhelyének egyik vezetője volt.

¹² XX. századi irányzat, „optic art”, az ember térszemléletének, térérzékelésének problémáival foglalkozik. Leghíresebb képviselője Victor Vasarely.

¹³ Piet Mondrian (1872-1944.) holland festő, a geometrikus absztrakció egyik legnevesebb alakja.

¹⁴ Kazimir Szeverinovics Malevics (1878-1935.) lengyel származású orosz-szovjet absztrakt festő.

¹⁵ A szuprematizmus képzőművészeti irányzat, Malevics jellemezte így művészetét, mi szerint mindent körökből és négyzetekből alakított ki, véleménye szerint így fejezhető ki a legjobban a „mindenek felett álló, tiszta érzékenység”.

¹⁶ Andy Warhol (1928-1987.) pop-art művész munkái iránt újból fellángoló irányzat.

¹⁷ Christian Lacroix (1951-) francia divattervező.

¹⁸ Francois Boucher (1703-1770.) francia rokokó festő.

¹⁹ Jean-Honoré Fragonard (1732-1806.) szintén francia rokokó festő, Boucher tanítványa.

²⁰ Jean-Marc Nattier (1685-1766.), portréiról elhíresült francia, rokokó festő.

²¹ Diego Velazquez (1599-1660.) spanyol festő.

²² A királyi hercegnők címe Spanyolországban és Portugáliában.

²³ Jil Sander (1943-) német minimalista divattervező, a Jil Sander divatház alapítója és kreatív igazgatója.

²⁴ Helmut Lang (1956-) osztrák születésű divattervező és művész.

A japonizmus elterjedése, és hatása a nyugati divatra

Történelmi áttekintés

Japán egészen 1854-ig a nyugati világtól elszigetelten élt. Ekkor ugyanis Matthew C. Perry kapitány hadihajói kikötöttek Japán partjainál, majd a kanagawai egyezmény²⁵ értelmében az eddig elszigetelt ázsiai ország megnyitotta kapuit a Nyugat előtt. Kitört a polgárháború, gazdasági és politikai válság vette kezdetét. A kiéleződött belpolitikai feszültség hatására 1867-ben forradalmi harcok kezdődtek. A Tokugawa uralkodócsalád elszigetelői politikája után az országban Meidzsi császár vette át az uralmat, aki az uralkodók fényének visszaállítását, Japán központosítását tűzte ki célul. Elkezdtek a kapitalista termelési viszonyok erőltetett kialakítását, átvették a nyugati katonai-, igazságszolgáltatási-, és politikai rendszert. A porosz mintára készített, abszolutisztikus új, japán alkotmány egészen 1945-ig érvényben volt. A szigetországból rendkívül rövid idő alatt iparosodott, fejlett nagyhatalom lett. Terjeszkedésére és bevételei növelésére indították a kínai, majd az orosz győztes háborút is. A köz- és magánéletet egyaránt korlátozták, átvették a Gergely-naptárat. A bevételi források növelésére földreformot és földadót vezettek be. 1872-ben került sor nagyszabású oktatási reformra, kihirdették a hat éves tankötelezettséget, valamint egyetemalapítások vették kezdetüket Japán-szerte. 1873-ban alapították a legelső, állam által finanszírozott selyemszövő üzemet. A nagyfokú újító intézkedések demográfiai robbanáshoz vezettek, a japán lakosság pedig átvette az európai kultúrát és művészetet, úgymond „elnyugatiasodott”.

A nyitás a japán művészet oldaláról

Az 1868 óta felgyorsult társadalmi átrétegződés okozta azt a sajnálatos tényt, hogy a hagyományos képző- és iparművészeti alkotásokat már nem tudták az országon belül értékesíteni az európai mintájú életstílus elterjedése végett, így majdnem megkondultak a vészharangok a hagyományos, ősi japán iparművészeti termékek feje fölött. A külföldi piacok

²⁵ 1854. március 31-én a Tokugawa sogunátus képviselői és Matthew Perry amerikai hajóskapitány a Tokió melletti Kanagawa halászfaluban aláírták a japán-amerikai barátságról és békéről szóló egyezményt. Ez volt a legelső szerződés, amit Japán a nyugati nagyhatalmakkal kötött. Az egyezmény eredményeképpen a szigetország megnyitotta Shimoda és Hakodate kikötőket, valamint engedélyt adott az Egyesült Államoknak konzulátus létesítésére.

felkutatása és bővítése során jöttek rá, hogy nyugaton viszont az ő művészetük egy egzotikus kuriózum, amire erős érdeklődés irányult innentől fogva. A japán művészetet ért kezdeti negatív hatás szép lassan a külföldi ízléshez hasonult, valamint a kormány erőteljesen elkezdte anyagilag támogatni a japán művészet széleskörű megismertetését külföldön.

A Holland Kelet-India Társaság Japánban

Már volt a kimonónak egy hódító útja Hollandiába, ahol férfi hálóöltözként használták 1639 óta. Több mint 200 évvel az elzárkózó Edo-politika²⁶ befejezése előtt Japán már kereskedett a vezetőréteg által ajánlott termékekkel. A kormány engedélyével a Holland Kelet-India Társasággal létesítettek üzleti kapcsolatot. A társaság akkori igazgatója megajándékozta a japán uralkodót, aki ezt a szívélyes gesztust viszonzva, egy vattával bélelt köntöst küldött az igazgatónak. Hazaérve a társaság többi tagja is hasonló, egyenes szabású, bélelt, fényűző, pazar anyagokból készült ruhát kezdett el készíttetni és hordani. Ez rendkívül kényelmesnek viseletnek bizonyult, és az egzotikumok iránt fogékony Hollandiában így hamar nagy népszerűsége tett szert a ruhadarab, aminek a 'japonise rocken' nevet adták. 1692-re már 123-féle különböző termékkel kereskedtek, engedélyt adva arra is, hogy a japonise rocken-t gyártsák a hollandok az európai piacra India Coromandel régiójában.

A japán kereskedelem jellemzői

A japán selyemtermékek kereskedelme jóval nagyobb bevételt hozott, mint a fonalak vagy textilek értékesítéséé, így a japán exportpolitika is ezt részesítette előnyben. Európa- és Amerika-szerte kereskedtek már kész állapotban lévő selyemköntösökkel. A yokohama-i selyemszövetek értékesítése a japán kikötők 1859-es nyitásával kezdődött. Már 1873-ban a Meiji kormány nagy megrendelést adott le egy yokohama-i kereskedőnek, Shiino Shobei-nek, hogy termékeivel részt vegyen a bécsi világkiállításon. Az elkészített és kiállított áruk, amik szabásban az európai divatot követték, a „japán köpeny” fantázianeveket viselték. Az 1880 és 1890 közt Japánban gyártott köntösök bélelt és tűzött habutae²⁷ szövetből készültek, ami egy

²⁶ Az Edo-korszak az 1603-tól 1868-ig tartó korszak a japán történelemben. Ez a korszak egyedülálló a japán történelemben, ugyanis a teljhatalmú politikai vezetés, a Tokugawa sogunátus kormányozta viszonylagos békében az országot. A császár által kinevezett legfőbb katonai vezető, a sógun irányította az országot. Japán saját elhatározásából szigetelődött el a külvilágtól, sajátos társadalmi körülményeket kialakítva ezáltal.

²⁷ A habutae egy vékony, könnyű, puha japán selyemszövet, ami kedvelt alapanyag volt.

sűrű szövésű, de könnyű selyemszövet, olyan hagyományos motívumokkal hímezve, mint a veréb és a krizantém. Ezek a ruhák az 1900-as évek elejétől a Liberty And Company²⁸ és a Babani²⁹ cég forgalmazásával kerültek be az európai piac vérkeringésébe, és rendkívül nagy népszerűségnek örvendtek.

Japán hatás Nyugaton

Nem csak a korai XIX. században, a japán művészetről szóló könyvek megjelenésével fordult Európa és az Egyesült Államok érdeklődése a szigetország felé. Már a XIX. század első felében is értékesítették nyugaton a távol-keleti termékeket, azonban a nemzetközi kiállítások és biennálék megjelenése, és az azon történő japán részvétel adott szélesebb körű ismertséget. Ezeknek a rendezvényeknek volt köszönhető, hogy hatalmas mennyiségű egzotikus tárgy áramlott Európába, egy lehetséges utat mutatva a XIX. századnak a kereskedelem és a fogyasztás igényeiről, a különböző technikákról és a tradicionális textilnyomásról. Japán, végleg elzárkózva az eddigi elszigetelődő politika folytatásától, hatalmas előnyt tudott kovácsolni a nyugati világ érdeklődéséből. Az európai figyelmet tovább fokozta, a Párizs- és London-szerte megjelenő, japán árukat forgalmazó üzletek megjelenése az 1860-as években. Ezek a boltok hamar a művészek és műkereskedők gyűjtőhelyeivé váltak.

Világkiállítások és a japán hatás

1867-ben, a párizsi világkiállítás évében terjedtek el leginkább a japán stílusjegyek a francia és amerikai festők munkáiban, valamint a divatmagazinokban először is ekkor debütált a szigetország művészete. Az az évi 'Le Journal des demoiselles'³⁰ októberi számában tettek közzé egy dekoratív divatillusztrációt, „japán stílus” néven. Azok a ruhák, melyek japán selyemből, vagy kimonószabással készültek, az 1860-1870-es években terjedtek

²⁸ A Liberty and Company céget, és a hozzá tartozó Liberty üzletet 1875-ben alapította Artur Lisenby Liberty. Az üzlet a londoni Regent Street-en található a mai napig. Fő profilja a minőségi és luxustermékek értékesítése. Az üzlet nyitásakor a japán és keleti termékek egyedüli árusítási helye volt. Az üzlet az avantgárd művészek kedvelt zárandokhelye volt a századfordulón és környékén.

²⁹ At 1894-től 1940-ig fennálló divatházát Vitaldi Babani alapította. Az üzlet importált, egzotikus termékekre, művészeti alkotásokra és kézműves árukra specializálódott. Főként az indiai, kínai, japán és török termékek lelőhelye volt.

³⁰ Az 1833-ban alapított és 1922-ig fennálló divatmagazin érdekessége, hogy ábráit még kézzel színezték. 55 lapszámot élt meg, és az aktuális főbb trendeket és irányzatokat mutatta be.

el először Anglia- és Franciaország-szerte. A kimonó divatos otthoni öltözékké vált a nők körében, már nem pusztán elérhetetlen, egzotikus tárgyként tekintettek rá. Nem csak otthoni viseletként, hanem jelmezbálok népszerű öltözékeiként is elterjedt, csakúgy, mint a nemzetközi biennálékon való részvétel után nemcsak a japán képző- és iparművészet, de a tradicionális japán színjátszás is.

Jelentős mérföldkönek bizonyult az 1873-as bécsi világkiállítás, ahol Japán méltón képviseltette hagyományos technikáit és díszítőelemeit, jelentős exportmegbízásokra tett szert ennek köszönhetően.

Az 1880-as évektől számos női magazin, például a neves Harper's Bazaar³¹ népszerűsítette a bő ujjú, otthoni viseletet „japán matiné” néven, de a távol-keleti stílusú, selyemből készült öltözékeket többnyire „japán” névvel illették. A „kimonó” szó használata csak a századforduló környékén terjedt el széles körben a köznyelvben.

A tradicionális japán viseletek népszerűvé válásában nagy szerepet vállalt az opera és a színjátszás is. A japán jelmeztervezés 1870-ben bukkant fel először Párizs világot jelentő deszkáin a Goethe Színházban.

1885-ben mutatták be a Mikado című darabot elsőként Londonban, amiben az ősi, japán jelmezek is jelentős szerepet játszottak.

Japonizmus a textilgyártásban

Pár évvel később már számos tanulmány foglalkozott a japán művészet elterjedésével. Az irányzat, japonizmus a divatban is felbukkant, bár később, mint a többi művészeti ágban. Még így is elegendő tekintéllyel bírt ahhoz, hogy alapvető változásokat indítson el a divatban. A divattervezők sem tudták figyelmen kívül hagyni a japán trendet. A XIX. század második felében ez egy széleskörű stílusmozgalommá bővült, ami számos műfajt magába ölelt. A japán érzékletesség és a kimonó képe a divatvilágban legelőször textilminták formájában jelent meg és terjedt el Európa-szerte. Lyon, mely város már a XV. század óta a selyemből készült szöveteiről volt híres, a XIX. század közepére már a párizsi haute-couture virágzó

³¹ 1867-ben jelent meg az első száma ennek a máig nagy népszerűségnek örvendő, amerikai divatmagazinnak. Olvasói a felső közép-, és a felsőbb osztálybeli hölgyek, akik a kifinomultságot és az újat részesítik előnyben. A mai napig havonta megjelenő divatmagazin az egyik legbefolyásosabb és legsikeresebb kiadvány a divat világában a Vogue mellett.

manufaktúraközpontjává vált. A lyoni selyemgyárak rendkívül agresszíven vették fel a versenyt vetélytársaikkal, a növekvő számú nemzetközi expóknak köszönhetően. A japán művészet iránti szenvedélyes érdeklődés a mintákban és a szövés technikákban egyértelműen megmutatkozott. 1890-től kezdve, a lyoni cégek kiemelt termékei voltak a tipikus japán motívumokkal (krizantém, hullám, madarak és virágok, verebek, különböző füvek) díszített matériák.

A korai 1860-as évektől a Mulhouse³² -a francia textilnyomás központja- előrukkolt egy apró, ismétlődő motívummal, amit a japán stencilnyomású komon³³ elnevezésű mintákon láthatunk. Ezek a sokoldalú, komon-stílusú nyomott anyagok –melyek hétköznapiabb felhasználásúak voltak a lyoni haute-couture selymeknél- a századforduló környékén rendkívül népszerűvé váltak a szomszédos országokban. A japán stílusú motívumok, a selyemszövő technikák átvétele és a stencilfestés széles körben elterjedtté váltak az európai divatban, míg a formák és a szabások főleg a nyugati tradíciót követték.

Charles Frederick Worth és a japonizmus

Charles Frederick Worth (1825-1895.), az haute-couture XIX. századi megalapítója volt az egyik első, nagy hírnévnek örvendő divattervező. Ő is azok közt a tervezők közt volt, akire nagy erővel hatott a távol-keleti művészet. Ez a stílus már egészen az 1880-as évektől dominál munkáiban. A japán hímzésekkel díszített lyoni selymek, a minták aszimmetrikus elrendezése a ruhákon, vagy a festői, japán eba-mayo³⁴ mintatervezés hatása is egyértelművé tette Worth kötődését a japonizmushoz. Az asszimetria, a kimonók, és a japán művészet karaktere egészen a Worth általi meghonosításig rendkívül ritka volt a nyugati öltözködésben. Egy délutánra ajánlott köpönyegén látható egy hímzett, a ruha egyik oldalára helyezett japán sisak. Az 1850-es években gyakran használták a kimonók megkötéséhez alkalmazott obihoz hasonló derékszalagokat estélyi ruhák derekának díszítésére, amit Worth is előszeretettel alkalmazott.

³² Kelet-Franciaország jelentős települése, közel a német és a svájci határhoz.

³³ Jelentése „szép minta”, a kimonó egyik fajtája, ami rendkívül apró mintáiról ismert. Hétköznapi viselet, melyet házas és még hajadon nők is viselhettek. Egyik típusán, az edo komon-on apró pöttyös minták láthatók.

³⁴ Az eba minta a komon ellentéte, egy nagy, minden oldalról szimmetrikus minta, ami a kimonó varrásán túl is folytatódhat.

Viselettörténeti változások a XIX. században

A divatbeli japonizmus következő szintre lépéséhez fontos értenünk a XIX. század jelentős viselettörténeti fejlődését. Georges Seurat³⁵ az első festők közt volt, akit foglalkoztatott a viselt ruha, és a meztelen, emberi test közti különbség. A fűző³⁶ és a turnőr³⁷ használata egy mesterséges formát hozott létre, szemben állva a női test természet adta alakjával. Angliában a preraffaeliták³⁸ voltak azok, akik képeiken a nőt nem a kortárs, aktuális divatot követő ruhákban, hanem antik görög, római és kora középkori viseletekben ábrázolták, melyek a test természetes formáját hagyták érvényesülni a fűzővel való torzítás helyett. Ennek az elképzelésnek a szellemében Edward William Godwin (1833-1886) építész és tervező volt az, aki megalapította a 'Rational Dress Movement'-et, mely a test ésszerű felszabadítását tűzte ki célul. Godwin volt ekkor a Liberty and Company cég divatosztályának igazgatója.

A Kiritsu Kosho Kaisha vállalat

Egy évvel a bécsi világkiállítás után, 1874-ben alapították a Kiritsu Kosho Kaisha vállalatot, ami saját műhelyeket létesített a külföldi exportra készített japán termékek készítésére, valamint ekkor indult meg az addig elismert, hagyományos japán művészek munkáinak tudatos hamisítása is. Az 1880-as évek végén magán és nyilvános iparművészeti iskolákat is hoztak létre országszerte, amik sikeres táptalajt szolgáltatottak a hagyományoktól független, újító növendékek számára.

³⁵ 1859 és 1891 közt élt francia festő, a neoimpresszionizmus nagy alakja.

³⁶ Alakformáló alsónemű, ami vékony derekat és megemelt melleket formál. Prototípusait már a 14. századból ismerjük. Az áhított alakot régebben halcsontokból, ma már rugalmas, rozsdamentes acélból vagy műanyag idomokból készült merevítőkkal érték el. Egészségkárosító hatása rengeteg máig tisztázatlan vita tárgya.

³⁷ Lószőrrel kitömött párna, illetve félgömb alakú acél- vagy halcsont-szerkezet, amelyet a fenék fölé illesztet szalagokkal rögzítettek a derékon. Így keletkezett az úgynevezett hamis far, vagyis a cul de Paris. A XIX. századi női sziluett meghatározó eleme.

³⁸ Angol író- és művészcsoport, melyet azzal a szándékkal alapított 1848-ban William Holman Hunt, John Everett Millais és Dante Gabriel Rossetti, hogy koruk festészetét kivezessék az általuk felületesnek nevezett akadémizmusból. Nagy hatással voltak a később kibontakozó szecesszióra és a szimbolizmusra.

Sada Yacco

Sada Yacco (1872-1946.) japán színésznő szépsége valósággal megbabonázta Párizs közönségét. Mivel korábban gésa volt, rendkívüli magabiztossággal és kiváló ízléssel válogatta össze szettjeit. Mégis, ahogy a kimonóban ragyogott, az valódi szenzációnak számított Franciaországban. Picasso is számos vázlatot készített róla. Ő és kimonója olyan művészekre tett rendkívüli mély benyomást, műzsaként témát szolgáltatva, mint Paul Klee³⁹, Gustave Moreau⁴⁰, Jules Renard⁴¹ és Auguste Rodin⁴². Sada hamar Párizs üdvöskéjévé vált. Népszerűségét kihasználva az 'Au Mikado' butik kimonókat kezdett árusítani a nevével. 1903-tól kezdve a Femina⁴³ magazin minden egyes számában közzé tette reklámjait. 1905-ben, a House of Babani cég által készített ruhákat úgy vezették be a köztudatba, mint a felsőbb osztálybeli hölgyek legújabb, elegáns öltözeit. A ruhák fő ihletője a nagajuban volt, ami a kimonó alatt viselt alsóruha neve.

A japán művészet népszerűsítése

1907-ben rendezték meg az első japán művészeti tárlatot. 1913-ban került sor a legelső országos iparművészeti kiállításra Japánban. Ekkortájt körvonalazódott ki élesen a japán művészetet jól bemutató két irányzat: az ipari formatervezésre, a harmonikus formára való törekvés, valamint a kézműves díszítések művészi színvonala. Fontosnak tartották a szép formát, a sajátosan gazdag díszítést, ezek kölcsönös alárendeltsége, valamint az iparművészeti tárgy és környezetének aktív kapcsolata újszerű ideológiát mutatott be a nyugati művészetnek és világnak.

Japonizmus a nyugati művészetben

Nagyrészt az akkor berobbant japán művészet szolgált előzményül a szecesszió irányzatának. Az 1900-as párizsi világkiállításon is sikerrel szerepeltette magát az ázsiai ország. A hatásos látvány, a virtuóz technika és kulturális sokszínűség jegyében rendezték meg ezt a grandiózus világkiállítást, reprezentálva 40 államot, 108 hektáron. Sikeres

³⁹ 1879 és 1940 közt élt svájci grafikus és festő. Az expresszionizmus és a Bauhaus irányzatának nagy alakja.

⁴⁰ Gustave Moreau (1826-1898) francia festő, a szimbolizmus jelentős alakja.

⁴¹ Jules Renard (1864-1910.) francia író.

⁴² Auguste Rodin (1840-1917.) francia szobrászművész.

⁴³ 1900-ban alapított francia divatmagazin, mely a mai napig, több országban is nagy népszerűségnek örvend.

szereplése után majdnem 40-50 évig nagy hatást gyakorolt az európai művészekre, olyan alkotókra hatott többek közt, mint Mucha⁴⁴, Toulouse-Lautrec⁴⁵, Degas⁴⁶, James McNeill Whistler⁴⁷, Klimt⁴⁸, vagy Rippl-Rónai⁴⁹. Claude Monet⁵⁰ 1876-ban, *La Japonaise* című képén ábrázolt egy élénk színű kimonót, bravúrosan prezentálva a kézműves technikát és a hímzésekben gazdag öltözkészítéseit. Ahogy a művész is észrevette, és képén kitűnően visszaadta, a kimonó eredetileg egy kabuki⁵¹ színészhez tartozott. Pierre Auguste Renoir⁵² egy 1882-es festményén - mely Madame Hériot-ot ábrázolja kimonóba öltözve - számos utalás megjelenik a japán művészet térhódítására és népszerűségére vonatkozólag. A ruhája felett viselt kimonó hátterén fehér lilaakácot, vízhullámot, és számos más motívumot láthatunk a vörös-narancs, kék, zöld és arany életteli árnyalataiban. Habár Renoir ecsetkezelése viszonylag szádkás, a mintázatok és a kimonó íves vonalai tisztán és egyértelműen tükrözik a távol-keleti hatást. Az a típusú kimonó, ami többségben ismertté vált a nyugaton, a szamuráj osztály női viselete volt. Ezek díszítőmotívumai a fű, valamint a négy évszak virágai, mint a szilva-, cseresznyevirág, írisz, lilaakác és a krizantém, ezeket kombinálták absztrakt mintákkal. A hullámozó, növényvilágot jelképező vertikális vonalak és a horizontális, vizet szimbolizáló motívumok tökéletes összhangot alkotnak az apró mintás, selyemszerű háttér előtt. Ezt a kifinomult, pazar fényűzést igen nagyra becsülték a nyugati kultúrában. Erről nem csak a festmények „leírásából”, hanem az európai és amerikai múzeumokban kiállított japán tárgyakból is következtethetünk. Gustav Klimt és Henry van de Velde⁵³ azon művészek közt voltak, akik kísérletet tettek a zárt divatvilágba való betörésre innovatív ruhaterveikkel.

⁴⁴ Alphonse Mucha (1860-1939.) cseh plakátművész. grafikus, illusztrátor és festő, a szecesszió híres alakja.

⁴⁵ Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901) francia festőművész. grafikus, a posztimpresszionizmus képviselője.

⁴⁶ Edgar Degas (1834-1917.) francia festőművész.

⁴⁷ James McNeill Whistler (1834-1903.) amerikai születésű, de Angliában alkotó festő.

⁴⁸ Gustav Klimt (1862-1918.) osztrák, szecessziós festőművész.

⁴⁹ Rippl-Rónai József (1861-1927.) magyar festőművész.

⁵⁰ Claude Oscar Monet (1840-1926.) francia impresszionista festő.

⁵¹ A kabuki a három fő, japán színházi műfaj egyike a no és a bunraku mellett. Az Edo-kor óta a legnépszerűbb, stilizált, hagyományokra épülő és gyakran akrobatikus mozdulatok jellemzik.

⁵² Renoir (1841-1919.) francia impresszionista festőművész.

⁵³ Henry van de Velde (1863-1957.) belga bútorkészítő, építész. Az art nouveau mozgalom egyik fő alakja Victor Horta mellett.

A Goncourt fivérek

Edmond és Jules Goncourt volt az a két testvér, akiknek köszönhetően a japán művészet ismertté vált Európában is. A francia írópáros számos könyvet írt a 18. századról, valamint az általuk nagyra tartott japán művészetről, ezek a munkák sokat segítettek a japán művészet igéjének elterjesztésében. Naplóikban sok elemzést készítettek japán művészeti alkotásokról, az általuk „a bájosság klasszicizmusának” titulált alkotásokról. Sokat írnak arról, hogy a nyugati művészet mennyire szürke a japánhoz képest, párhuzamot húznak a természet, és a japán művészet közt, érdekesen újszerűnek tartják azt, hogy a japán színvilág leginkább a természetes, az élővilágban megtalálható színekben gyökerezik, ellenben a mesterkélt, harsogó és rikító nyugati színhasználattal. Ezek a jegyek az öltözködésben is megnyilvánulnak, ami a lehető legtávolabb áll a nyugati nőktől. A ruhákat valóságos „ruhaképekhez” hasonlítják az aprólékos díszítések és a finom minták miatt. Megállapítják a fivérek, hogy az impresszionizmus a japán művészetben gyökerezik, korlátoznak tartják az európai dekorativitást. A Goncourt fivérek naplójukban megemlítenek egy amerikai festőt, aki Párizsban és Londonban alkotott, és gyakran vásárolt a 'La Porte Chinoise' nevű üzletben japán portékákat, ám ezt abban a korban nagyzoló viselkedésnek tartották.

Paul Poiret

Paul Poiret (1879-1944.) felbukkanása a párizsi divatporondon szintén újító változásokat hozott. 1903-ban kimonó-stílusú ruhákat kezdett el tervezni, majd 3 évvel később az antik Görögország és a direktórium⁵⁴ viseletei felé kanyarodott. Mindezek a változások egy teljesen új irányt adtak a divatnak, felszabadítva a testet a fűző rabságából, a derék hangsúlyozásától a figyelmet a vállra terelve. Ez a vállból kiinduló sziluett egy gyönyörű, sima formát hozott létre, mely a drapéria természetes redőzésén alapul. A görög khiton⁵⁵ és a japán kimonó is egy laza, nyugodt formát eredményez, szöges ellentétben a mesterkélt megkomponált, XIX. századi ruhákkal. Poiret még Worth-nek dolgozott, amikor szintén 1903-ban bemutatta japán stílusú kabátját. Egy széles, derékszögű szabású kimonót tervezett súlyos, fekete gyapjuszövetből, melynek széle fekete szaténból készült. Széles ujjai

⁵⁴ Direktórium alatt itt a francia forradalmat követő viselettörténeti korszakot (1795-1815.) értem, melynek fő iránya a kényelmes egyszerűség, a mell alatti, vagy más néven empire szabás volt, és az antik hagyományokra való reflektálás az öltözetekben. Ekkor elhagyták rövid időre a fűzőt, az abroncsszoknyát és a magas sarkú cipőket.

⁵⁵ Ókori görög ruhadarab, ingszerű, gazdagon ráncolt, nagyjából térdig érő gyapjú- vagy vászonruha.

voltak, melyeket kínai stílusú hímzés díszített. Még ebben az évben Poiret megalapította saját divatházát, és japán inspirációjú terveit egymás után mutatta be. Még ha Poiret a kimono szót használta is munkái jellemzésére, a japán és a kínai kultúra és öltözködés közti különbséggel nem teljesen volt tisztában. A szót nagyjából általános értelemben használták akkoriban arra a ruházatra, ami kelet-ázsiai vagy japán hatást mutatott. 1906-ban mutatta be új sziluettjét, ami felszabadította a női testet, a reneszánsz óta gyakorlatilag először, még ha a francia forradalom idején egy rövid időre tiltakoztak is a fűző ellen. A nyugati divat ekkor találkozott először egy neki teljesen szokatlan koncepcióval, és ez az újítás ekkortól elsőbbséget kezdett élvezni a kényelmetlen, nyugati öltözködési tradíciókkal szemben. Habár az antik, ókori Görögország hatása tagadhatatlan, a kimono mégis közvetlenebb forrással szolgált a divatnak, még ha a történelmi körülmények fontosságát sokszor alá is becsülik. Ami a kimono robbanásszerű hatása mögött húzódik, az a japonizmus akkori széleskörű elterjedésének köszönhető. Ahogy a *Les Modes* magazin⁵⁶ egy 1907-es számában is leírják, a khiton és a kaftán⁵⁷ Európa-szerte ismert volt, a kimono formája mégis teljesen újat nyújtott a nyugati öltözködésnek. A középkor óta a nyugati divat a japánhoz mérten általában a sűrűbb, gazdagabb díszítéseket, applikációkat⁵⁸ kedvelte. Ezzel ellentétben, míg a nyugati szabás a test formáját követte, addig a japán viselet főszerepet adott a matériának, megtartva és kihangsúlyozva az anyag szépségét és természetét. A divatvilágban a tervezők egymás után mutatták be mélyen a japonizmusban gyökerező kollekcióikat: Poiret a ruháit, a House of Beer⁵⁹ cég az esti alkalmakra ajánlott öltözeit, Jeanne Paquin⁶⁰ a 'japán kabátját'. 1907-től kezdve a kimono és a japán szavak már a köznyelvben is elterjedtek. A női divatmagazinok fotósorozatokat publikáltak, melyeknek a középpontjában a kimono-sziluett, a kimono-ujjú ruhák, vagy a tipikus távol-keleti hatást tükröző, egymást részben fedő záródások álltak.

⁵⁶ 1843 márciusától induló francia divatmagazin.

⁵⁷ Bokáig érő férfikabát, keleti, nomád népek viselete.

⁵⁸ Rátett, rávarrt díszítés a ruhaiparban.

⁵⁹

⁶⁰ Jeanne Paquin (1869-1936.) vezető francia divattervezőnő, aki modern és innovatív terveiről volt híres.

Madeleine Vionnet

Madeleine Vionnet (1876-1975.), aki a XX. század első felének egyik híres tervezője, több munkájában reflektált a japán öltözékekre, gyakran egyenes szabásvonalakat és téglalap alakú szabást alkalmazott, ami a tradicionális, lapos szabású japán viseletekkel mutat szoros rokonságot. Nemcsak a kimonó stílusjegyeiből merített ötletet, hanem a nyugati öltözködés háromdimenziós karakteréből kilépve egyenes, egyszerű szabásvonalakat alkalmazott előszeretettel, amik közel álltak a japán 'lapos ruhának' titulált szabáshoz. Vionnet, aki a ferde irányú, úgynevezett srehen-szabásról⁶¹ híresült el főként, ötletét a ferde irányban szabott kimonóktól kölcsönözte. Korai munkáiban, melyeket 1918 és 1920 között készített, sűrűn megjelentek az egyenes vonalából építkező japán lapos szabás, az obi⁶² öv, vagy a mély karöltőszabást takaró kimonó-ujj stílusjegyei. A tervezőnő munkáin keresztül is láthatjuk, hogy a XX. századi öltözködés már egy szabadabb elvet részesít előnyben. Ebből is látszik, hogy a divattervezés 180 fokos fordulatot vett a szilárdan megszerkesztett formáktól, súlyos díszítésektől, bőséges fodroktól, bojtoktól eltávolodva, melyek az egész XIX. század gyöngyözött, hímzett, gazdagon díszített öltözködését meghatározták. Ezután a test természetes szépsége és megjelenítése volt az az alapelv, melyet a divattervezés követni kezdett. Vionnet pár évvel későbbi, ráncokkal tűzött zöld selyemruhája a Zen kerteket⁶³ idézi meg. Ez a kreáció is tökéletesen bemutatja az egyenes szabásvonalakkal készülő, 1920-as évekbeli ruhák felépítését.

A japán művészet és öltözködéskultúra főbb jellemzői

A japán művészettelfogásban együttesen fontos a kompozíció és az esztétika, kedveli a tiszta formákat és arányokat, előnyben részesíti az egyszerűséget. Tompított színhatásokat használ és a természetes anyagokhoz vonzódik. A természet-közeliség, a szerves együttélés fontos momentuma életüknek. Mindig törekednek a japán alkotók a dekorativitásra, díszítéseiknek mindig fontos, precíz, meghatározott jelentésük van. A japán művészekre jellemző a kísérletezés, az egyértelműen meghatározható, karakteres egyéni megoldások, viszont nevükkel sosem látták el munkáikat, mivel kortársaiknak az úgyis egyből felismerhető volt.

⁶¹ A fonálirányra 45 fokban elfordítva szabnak, ami az anyagnak karakteres esést ad.

⁶² A kimonót a derékon megkötő öv, derékszalag.

⁶³ Zen jelentése: a tudat koncentrációja. A Zen kertet a japánok már a 12. században a képzőművészet egyik alfajává emelték. Tökéletes harmónia és visszafogottság jellemzi, a meditáció színhelye a buddhista vallásban.

Öltözködésük célja testük elfedése és megóvása volt a rossz, ártó energiáktól. Mekkora ellentétben áll ez a nyugati testkultusszal, idomaink és fizikai adottságink kiemelésével, ami a történelem során leginkább jellemző volt ránk, nyugati emberekre. Mi azért öltözködünk, hogy megmutassuk, mink van, hogy csábítsunk, hogy többnek látszunk. A japán öltözködés-felfogás fontos része még az egyéni vonásokkal való felruházás, hogy mindenáron megmutassa a ruházatuk, ki is ő, miben is különbözik másoktól. A nyugati ember ellenben „divatozik” hogy tagja legyen az áhított társadalmi csoportnak.

A képzőművészet hatása a legismertebb japán divattervezők munkásságára 1970-től napjainkig

Az 1930-as évektől a nyugati érdeklődés eltávolodott a japonizmustól és a laza szabású ruháktól, ezek a stílusjegyek hamar a régi szép emlékek homályába veszttek. Japán, ami Európa számára olyan újnak számított a XIX. század második felében, sok területen asszimilálódott a nyugathoz, és ezáltal elveszítette frissességét. Az 1920-as évek alatt tökéletesedett a test formájának absztrakciója, ezután ezek a vonalak divatjamúlta és már jelentéktelenné váltak, a divattervezés elindult a test vonalainak tapadós követésének útján, újfent a derekat hangsúlyozva.

A japán divattervezők az 1970-es években robbantak be a nemzetközi köztudatba, aminek időszakát neojaponizmusként is emlegetik. Az 1970-es évek legkarakteresebb trendje a hippis „vissza a természetbe” irány volt, bő sziluettekkel, naturális színhasználattal. Ennek a divathullámnak a hátán a japán divattervezők a nemzetközi kifutók elismert tehetségeivé váltak. Kenzo Takada⁶⁴ és Hanae Mori⁶⁵ elsők közt voltak, akik bemutatták újszerű stílusukat a nyugati világnak. Kollektóiok debütálása lelkes és élénk érdeklődést váltott ki a francia divatvilágból, megalapozva ezzel a nyomdokaikon haladó japán divattervezők pozitív fogadtatását. A reprezentatív, hűn áhított haute-couture helyett a japán tervezők inkább a hétköznapi ready-to-wear felé vették az irányt.

Az 1980-as évtized testkultuszával, valamint az „előre a jövőbe” felfogással szemben ugyanolyan népszerűségnek örvendtek az antidivat⁶⁶ sztárjai, a főként a punk és a dekonstruktív divat is, mely tovább népszerűsítette a testkultusszal szöges ellentétben álló japán divattervezők munkásságát.

⁶⁴ Kenzo Takada (1939-) japán divattervező, a Kenzo cég alapítója. Tervezői hitvallásának fő célja különböző népek motívumkincsének felhasználása és ötvözése. Korai munkáira jellemző a hagyományos kabuki színház elemeinek nyomása ingekre, kötött anyagokra. A céget 1993-ban vásárolta fel a francia LVM konglomeráció. 2011 óta a cég kreatív igazgatói Carol Lim és Humberto Leon.

⁶⁵ Hanae Mori (1926-) az első női japán divattervező, aki a nyugati világban is nagy sikert ért el ázsiai nőként. Az első japán nő, aki megkapta a jogot, hogy haute-couture divatházat nyisson Párizsban. 1963 óta az Haute-Couture Szövetség tagja. Legelső üzletét New-York-ban nyitotta. A szabad nők egyik legnagyobb ikonja Japánban.

⁶⁶ Az 1970-es években ismertté vált kifejezés azoknak a fiataloknak az öltözködésére, akik fittyet hányva az aktuális trendre, akár régi korok elemeit részesítették előnyben. Vivienne Westwood (1941-) brit punk divattervező az egyik karakteres szószólója az irányzatnak. Kezdetben férjével, Malcolm McLarennel nyitott polgárpukkasztó üzletet Londonban, 'Sex' néven. 1981-től önállóan dolgozik. Mai értelemben inkább a nem követendő, ízléstelen túlkapasokra használjuk az antidivat kifejezést..

Issey Miyake

Az egyik legismertebb japán divattervező 1938-ban, Hiroshimában született, fiatal korában grafikusnak tanult. Legelső párizsi debütálására 1973-ban került sor. Jimi Hendrix⁶⁷ és Janis Joplin⁶⁸ tetoválásszerű portréját nyomta egy ruha hátuljára, átmenetet alkotva zenei ikonok képe, a tetoválások és a ruha grafikus díszítése közt. Később, 'tattoo-body' elnevezésű ruhája elkészítésénél a jakuza⁶⁹ tetoválások egész testet díszítő grafikai megvalósítása inspirálta. Sok ötletet merített Mariano Fortuny⁷⁰ korai munkáiból, akit az egyik első divattervezőként tartanak számon Charles Frederick Worth mellett. Fortuny főként az antik kultúrából és művészetből merített ihletet, sokat kísérletezett a pliszékkal. Miyake egyik fő küldetésének tartotta, hogy ötvözze a tradíciót és a modern technológiát, hogy aktív kapcsolatot képezzen Kelet és Nyugat közt. Fontosnak tartotta összekötni a képzőművészetet és az iparművészetet. Több munkájánál alkalmazott tradicionális japán kézműves technikát, a goshogurumát⁷¹ vagy a momiji⁷² technikát, papírhajtogatást csipkeként alkalmazva ruháin. Sosem volt előítélete semmilyen anyag használatával szemben, bátran alkalmazott fát, papírt, csontot vagy éppen fémet korai alkotásai alapanyagaként. Munkáiban sűrűn reflektált korábbi művészeti alkotásokra. A futurista művészek folyamatos újításának, és az új anyagokkal való kísérletezésnek az alapgondolata nagy hatást gyakorolt Miyake-ra egész munkássága során.

1974-es kollekciójában kitűnően összefoglalta a japán öltözködés lényegét: a lapos szabást, úgy, hogy a ruhadarab „lóg” a testen, kerülve a felesleges, funkciót nélkülöző részletmegoldásokat, hagyva, hogy a gravitáció szabadon hasson az anyagra. Kenzo és Miyake voltak azok, akik divatba hozták az oversize, túlméretezett ruhákat, kerülve a ruhák túlzott varrását és tűzését, népszerűvé tették az anyagok rétegezését egy ruhadarabon belül. Ezek a stílusjegyek mind-mind nagyban hatottak az 1970-es évek, és az elkövetkező évtizedek trendjeire.

Az egyik ismert projektje az 1997 óta működő A-POC (A Piece Of Clothes) , melynek lényege, hogy egy csőszerű, plisszírozott anyagból, varrás nélkül, bárki kialakíthatja a saját ruhadarabját. A fonalat egy kötőgépbe helyezik, amely egy három dimenziós csövet köt. Ezt szabják ki ezután. A legelső A-POC kollekciót 1988-ban mutatta be a tervező Párizsban, ahol a kollekció 23 darabját úgy

⁶⁷ James Marshall 'Jimi' Hendrix (1942-1970.) kultikus ikonnak számító amerikai zeneszerző, gitáros.

⁶⁸ Janis Joplin (1943-1970.) amerikai blues- és rock-énekesnő, zeneszerző, dalszövegíró.

⁶⁹ Japán ősi bűnöző szervezet. Az Edo-korszakot követően sok samuráj vált földtelen csavargóvá. Ők, utcai árusok és szerencsejátékosok alkották a jakuzát. Védjegyük a gyakran teljes testüket beborító tetoválás, melyet élesített bambusszal és féműtkkel készítenek.

⁷⁰ Mariano Fortuny y Madrazo (1871-1949.) spanyol jelmeztervező, másodsorban divattervező. Neves Delphos jelmeze később ruhaként hordva vált ismertté. Plisszírozással és anyagkísérletekkel készült, egyszerű szabású munkái, anyagkísérletei tették ismertté.

⁷¹ A Heian-korszak (794-1192.) híres mintái. A mai napig rendkívül népszerűek szépségük miatt. Egy szállító szekérke ábrázolása többnyire.

⁷² Juharlevél ábrázolás.

mutatták be, hogy elvágás nélkül, gyakorlatilag egy anyagdarab kötötte össze a ruhadarabokat. Az erőteljes plisszírozás által létrejön egy, a testtől teljesen elidegenedett, strukturális forma, mely egy teljesen egyedi, megismételhetetlen teret alkot a ruha és testünk közt. Ezzel a projekttel a tervező gyakorlatilag hadat üzen a fogyasztói társadalomnak, testünk folyamatos, talán beteges alakításának is. Ez a gondolat párhuzamot tükröz a japán öltözködéskultúrával, melynek egyik fontos pontja az egyediség.

Méltán leghíresebb kollekciója, a világméretű elismerést kiváltó 1996-os Pleats Please sorozat. Bár a plisszírozás technikáját már az ókortól ismerjük, Miyake túllépett az antik ruhák határain, a plisszírozás technológiai folyamatának teljes körű kiaknázásával, a technika által nyújtott nyúlékonysággal való kísérletei gyönyörű darabokat eredményeztek. A ruhák fő koncepciója a Miyake-tól már megszokott, sűrű, rögzített hajtásokkal kialakított strukturális forma, és a különböző nyomások ötvözése. Ennél a kollekciónál bravúrosan ötvözte a klasszikus, nyugati képzőművészetet és a kortárs, japán művészek munkáit. Olyan festők munkáit használta fel a ruhák nyomásának alapjaként, mint Ingres⁷³: A Tavasz című képe. Az 1996 és 1999 közt készített sorozaton több kortárs képzőművésszel karöltve dolgozott. A kollekció keretein belül együttműködött Yasumasa Morimurával⁷⁴, aki az 'appropriation art'⁷⁵ egy neves képviselője. Híres, klasszikus festők emblematisztikus képeibe festette bele a művész saját arcát és testét. Felhasználta még Nobuyashi Araki⁷⁶ erotikus fotográfus munkáit is. Tim Hawkinson⁷⁷ direkt erre a célra tervezett szem- és japán képzőművészeti mintáit használta fel Miyake ruhái nyomására, valamint Cai Guo-Qiang⁷⁸ lőporral készített, robbanásszerű alkotásai is a Pleats Please díszítőelemei voltak.

1990-es kollekciója a test kubista víziója címet viselte. A kollekcióra leginkább a sötét színek voltak jellemzőek. Az erőteljes plisszírozással való kísérletek eredményeképpen a testtől teljesen elálló, élesen elváló és kiugró formákat tudott a tervező létrehozni. A szögletes, kiálló formák, és a plisszírozott felület lágy vonalai élénk kontrasztot képeznek egymással. Kiváló megnyilvánulási formája ez a test kubista látásmódjának.

⁷³ Jean Auguste Dominique Ingres (1780-1867.) francia klasszicista festő.

⁷⁴ Yasumasa Morimura (1951-) kortárs japán festőművész.

⁷⁵ A „kisajátítás művészete”. Ezzel a címmel 1985-ben New York-ban rendeztek egy kiállítást. Az irányzat célja az eredetiség fogalmának megkérdőjelezése. Az irányzatot követő művészek gyakran saját arcukat vagy testüket helyezték híres elődeik ismert képeinek főszereplőivé, újra megfestve azokat.

⁷⁶ Nobuyashi Araki (1940-) kortárs japán művész és fotográfus. Erotikus és pornográf képeiről ismert.

⁷⁷ Tim Hawkinson (1960-) amerikai szobrászművész.

⁷⁸ Cai Guo-Qiang (1957-) kortárs kínai képzőművész, és kurátor.

Évek óta dolgozott már egy origami ihletésű Issey Miyake-kollekción Dai Fujiwara⁷⁹. A tradicionális papírhajtogatást, a geometrikus mintákat és az optikai csalódást tükröző mintákat használta fel 2011-es kollekciójához. A fekete-fehér-szürke színhasználat semlegessége még inkább kiemeli a ruhák különleges sziluettjét.

Rei Kawakubo

A japán divattervezőnő 1943-ban született Tokyó-ban, az egyetemen irodalmat hallgatott, soha nem tanult divattervezést. Nem szokott divatrajzokat készíteni, varrónőinek elmagyarázza és elmutogatja a fejében megszületett ruhákat. 1981-ben érkeztek meg közösen Yohji Yamamoto-val Párizsba. Munkáit a Comme des Garçons⁸⁰ márkanév alatt forgalmazza a mai napig. Ruháit többnyire az egyszerű anyagok és a japán esztétika jellemzik. Felfogása szerint a ruha egy alárendelt szerepben van az emberi testtel szemben, ezt az alárendeltséget akarja megszüntetni munkáiban, önálló karaktert adva minden egyes ruhadarabnak. 1984-es őszi-téli kollekciójában felhasználta a hagyományos ai-zome iparművészeti technikát, ami egy kékfestő technika, úgy, hogy azt „nyugati” szabású ruhákon alkalmazta. A posztmodern avantgárd divattervezés anyja Rei Kawakubo, aki sokat merített a dekonstruktív⁸¹ művészek munkáiból. Nevezik Kawakubót a „ruha építésének”, valamint „szövetszobrásznak” is. Világhírű üzletével, a londoni Concept Store-ral is „áldoz” az építészet, és a belsőépítészet oltárán. Szezonról-szezonra megújuló különleges koncepcióval várja a betérőket, akik sokszor kifejezetten a design csodálásaért zárandokolnak oda. is A dekonstruktivizmus, a rombolás trendje a divatban főleg a szaggatásban, a kilógó bélésekben, az elvarratlan anyagszélekben és véletlenszerű festésben nyilvánul meg. A divattervezőnő felismerte, hogy a túl alternatív stílusú ruhákat egy letisztultabb formában eladhatóvá teheti, potenciális vevőközöniséget teremtve így az antidivatot pártoló fiatalok körében is. Ez a „tökéletlenség”, a ruhák rongyhoz való hasonlósága, a díszítésektől történő teljes elfordulás, a szegénységre utaló kinézet adta a dekonstruktív divat alapját az elkövetkező évtizedekben is. Ezek a rejtélyesnek titulált ruhák sokszor meghaladták a nyugati racionalizmust, kerülve a pontos varrást és tűzést, megtörve a nyugati világ szimmetriára való törekvését.

⁷⁹ Japán divattervező, Issey Miyake fő kollekciójának tervezője 2006 és 2011 közt. A dolgozatban említett 2011-es origami kollekció a tervező utolsó kollekciója a cégnél.

⁸⁰ Szó szerint: „mint a fiúk”, a divattervezőnő állítása szerint a szép hangzás miatt választotta márkanévének ezt a francia kifejezést.

⁸¹ Dekonstruktív művészet: posztmodern művészeti irányzat, a részekre bontás, a funkciót nélkülöző szétszedés és újbóli összerakás, elemekre bontás felhasználása. Jelentős alakja az építészetben Frank. O. Gehry.

Yohji Yamamoto

Yamamoto 1943-ban született, az egyetemen jogot tanult. A dekonstruktív divattervezés másik nagy alakja Rei Kawakubo mellett. Ő volt az első divattervező, aki Coco Chanel híres „kis fekete ruhája” után divatba hozta, és önmagában használta a fekete színt. Egészen eddig, az elegáns fekete szín nyugaton negatív asszociációt hordozott, sok kultúrában a gyász színe volt a fekete. Emiatt, és a kedvelt dekonstruktív szabászata miatt nyugati újságírók a „Hiroshima-sikkel” jellemezték ruháit. Sokat foglalkozott a hagyományos shibori-technikával, ami a tradicionális japán textilművészetben legalább százféle kézműves technika gyűjtőneve. A különböző csomózással, kötözéssel kialakított részek a festés közben nem kapnak színt, ezek a területek megőrzik a textília eredeti színét. Yamamoto-t leginkább a textíliából létrehozható szobrászati tér izgatta, az anyag saját tulajdonságai alakították ki nála a megformálás korlátait és lehetőségeit.

1981-es kollekciója, aminek az 'oblique'⁸²-sikk' nevet adta a tervező, nagy elismerést vívott ki. Az alaktalan, aszimmetrikus vonalak játéka, a redőzés és tekerés felület- és formaképzése, valamint az anyagból merített megformálás voltak a kollekció fő jellemzői.

Sokat tanulmányozta kubista művészek munkáit, egyik 1991-es őszi/téli kollekciójához is Picasso munkái nyújtották a fő inspirációt. 1980-tól főleg a legújabb kori 'hard-edge' művészet irányvonalához fordult munkásságában. A „kemény él” az 1950-es évekbeli amerikai absztrakt egyik irányzata, ami a szigorúan elhatárolt, tónusok nélküli, egyöntetű színfelületeket, és a szerkezeti elvű ábrázolásmódot részesítette előnyben. A 'hard-edge' képviselői tagadták a véletlenszerű alkotást, állításuk szerint a munkáikat előzetes tervezés után készítették mindig. Főként tiszta, ipari színeket, vagy monokrómiát használtak, munkáik fő közlendőjeként pedig a szerkezetet, szerkezetek ábrázolását állították a középpontba.

⁸² jelentése: ferde

Tokio Kumagai

Kumagai 1948-ban született és 1987-ben halt meg. Aktív munkásságát az 1970-80-as évekre tehetjük. A legismertebb japán cipőtervező. Csodálta, és sokat tanulmányozta az absztrakt, expresszionista művészek munkáit és életművét. Rajongott a szürrealizmusért, ami a különös asszociációkat, álomszerű víziókat, az irrealitást öntötte képi formába. Kumagai munkáin sokszor alkalmazott meglepő, eddig szokatlan, figurális elemeket, mint például egér, vagy hattyú alakja a cipőkön. Vallotta is, hogy sokat merít Salvador Dalí⁸³ és Jackson Pollock⁸⁴ merészségéből, és szokatlan vizuális megjelenítéseiből. Egyik legismertebb munkája az a pár cipő, amelyet a román Constantin Brancusi⁸⁵: A csók című szobra alapján készített. Itt a két fél cipő jelképezi a pár tagjait, melyek a lábfejeinket egymás mellé rakva „fonódnak össze”. 1984-ben alkotta meg leghíresebb kollekcióját, a „Shoes to eat”-et. A cipők elkészítéséhez olyan ehető dolgokat vett alapul, mint a nyers hús, vagy a cukorka, ezeket műgyantával tartósította. Ez a lebilincselően újszerű ötlete adta később az ihletet Lady Gaga⁸⁶ 2010-es hírhedt húsruhájához⁸⁷ is.

A japán tervezők által készített munkák kétségtelenül megkülönböztethetően egyediek. Tudatosan, vagy éppen tudaton kívül is, de a tradicionális japán esztétika hagyományos szabályait viszik tovább modern kori munkáikban. Részben nekik köszönhető a divatbeli androgínia⁸⁸, és az asszimetria elterjedése is. Félelemérzet nélkül úsznak szemben a fogyasztói társadalom árjával, hirdelve a minőséget, a kifinomult esztétikumot munkáikban. Összevetve őket nyugati divattervezőkkel, a japán divattervezők szívesebben, és sűrűbben nyúlnak vissza történelmi múltjukat reprezentáló ősi technikákhoz. Velük született esztétikai ízlésüknek köszönhetően a funkció és a díszítés szerves egységet alkot. Munkáikban sűrűbben reflektálnak a más művészetekre, mint nyugati kollégáik, fontosabbnak tartják a különböző művészeti ágak közti harmonikus együttműködést. Kevésbé használják fel teljes mértékben a nyugati öltözékek elemeit, ha mégis, harmóniát teremtenek a hagyományos, japán jegyek közt.

⁸³ Salvador Dalí (1904-1989.) spanyol-katalán festőművész, a szürrealizmus atyja.

⁸⁴ Jackson Pollock (1912-1956.) amerikai festőművész. Az absztrakt expresszionizmus és a tasizmus, vagyis a foltfestés nagy alakja. Az ő nevéhez köthető az 'action painting', vagyis a festék spontán csurgatása, fröcskölése és kaparása.

⁸⁵ Constantin Brancusi (1876-1957.) román szobrászművész.

⁸⁶ Lady Gaga (szül. Stefani Germanotta, 1985-) a jelenkori popzene egyik legnagyobb ikonja. Extrém, meglepő stílusáról ismert.

⁸⁷ A hírhedt nyers húsból készült ruhát Franc Hernandez divattervező álmodta meg és készítette el nagyjából 8 kilogramm nyers húsból. Az ötletgazda Nicola Formichetti stylist volt, akivel a 2010-es VMA díjátadó gálára álmodták meg a húsruhát.

⁸⁸ Androgínia: kétneműség. A női és férfi ruhadarabok összemosódása, uniszex öltözködés. Az androgün külsőt nem jellemzi smink, nőies vagy éppen férfias frizura, hanem pont az a lényege, hogy elmosódik a két nem közti különbség. Napjainkban is jelentős trend.

A legismertebb japán divattervezők hatása, valamint a neojaponizmus hatása a XXI. századi divattervezésre

Issey Miyake, Rei Kawakubo és Yohji Yamamoto világszerte elismertsége és alkotóműhelyeik erős lökést adtak az „új” japán tervező-generációnak. Elődeik kitaposott útját követve sok fiatal japán divattervező helyezkedett el tapasztalatszerzés gyanánt műhelyekben, majd -szárnyaik alól kirepülve- kezdtek nemzetközi karrierbe. Ilyenek többek közt Junya Watanabe⁸⁹, Masahiro Nakagawa⁹⁰ és Lica⁹¹, akik op-art mintájú ruháikról lettek híresek. Naoki Takizawa⁹² Issey Miyake Design Stúdiójában dolgozik. A színek és árnyalatok keverése, és a lágy vonalvezetés jellemzi munkáit.

A Kawakubo-féle dekonstruktív komponálás nagy hatással volt a belga Királyi Akadémia⁹³ fiatal divattervezőire, az úgynevezett „Antwerpeni Hatok” (Ann Demeulemeester⁹⁴, Dirk Bikkembergs⁹⁵, Dirk Van Saene⁹⁶, Dries Van Noten⁹⁷, Marina Yee⁹⁸, Walter Van Beirendonck⁹⁹) tagjaira. Martin Margiela – az Antwerpeni Hatok hetedik tagja- volt az, aki a Kawakubo által lefektetett dekonstruktív elveket hagyományos szabászati elemekkel ötvözte. Margiela a divatvilág egyik legérdekesebb személyisége, abszolút anonim egyéniség, nem jelenik meg rendezvényeken, nem hagyja, hogy fotót készítsenek róla, rendkívül ritkán ad interjút, és kérdésekre is csak faxon keresztül válaszol. Az ő elvei szöges ellentétben állnak azzal a divattervezői erős exhibicionizmussal, amit sok amerikai és európai tervező képvisel. Ő nem az arcával, vagy egyéniségével akarja eladni termékeit, hanem a kivitelezés, és az ötlet az, ami „eladja magát”. Egyszerű, nyers textíliákból készült ruhái nem kombinálhatók könnyen más márkák darabjaival, különleges szabászati elemekről ismert munkái önálló karakterek. Kollekcói elkészítése során gyakran egyetlen színt használ, sokszor feketét

⁸⁹ Junya Watanabe (1961-) japán divattervező, aki Rei Kawakubo szárnyai alatt dolgozott sokáig. Kezdetben a Comme des Garçons mintatervezője volt, majd 1993-tól saját neve alatt tervezi kollekcióit a cégnek. 2007-ben a Converse cégnek is tervezett.

⁹⁰ Masahiro Nakagawa (1967-) japán divattervező és képzőművész.

⁹¹ Azechi Lica, Masahiro Nakagawa munkatársa.

⁹² 1960-ban Tokyo-ban született, ma az egyik legünnepeltebb japán divattervező.

⁹³ Hogeschool Royal Academy of Fine Arts, az egyik legrégebbi szépművészeti egyetem. 1663-ban alapította David Teniers. Az 1960-as években alapították meg a grafikus tervezés, a fotóművészet, az ékszer, kerámia és a divattervezés részlegét. Ma a világ egyik legnevesebb divatiskolájaként tartják számon.

⁹⁴ Ann Demeulemeester (1959-) belga születésű avantgárd, dekonstruktív divattervezőnő.

⁹⁵ Dirk Bikkembergs (1959-) belga divattervező.

⁹⁶ Dirk Van Saene (1959-) divattervező.

⁹⁷ Dries Van Noten (1958-) belga divattervező. 2005-ben a The New York Times magazin az egyik legünnepeltebb divattervezőnek kiáltotta ki.

⁹⁸ Marina Yee (1958-) belga divattervezőnő. Leginkább bőrmunkáiról, és színházi kosztümjeiről ismert.

⁹⁹ Walter Van Beirendonck (1957-) belga divattervező.

és szürkét, tudatosan kerül a ruhák kivitelezéséről és alapkoncepciójáról a figyelmet elterelő élénk színeket és mintákat.

John Galliano¹⁰⁰ a Diornak tervezett 2007-es tavaszi haute-couture kollekciójában merült el a japán világban. Fő inspirációképpen az obit, a kimonót és a gésák sminkjét nevezte meg. Az origami hajtogatással kísérletezett még ruháin, tökéletesen megőrizve saját, reprezentáns tervezői karakterét az elkészült kollekción. Ezeket a távol-keleti elemeket kifogástalanul ötvözte a tradicionális Dior házra jellemző new look¹⁰¹-szabásvonallal és a peplummal¹⁰². Az origami-szerű anyaghajtogatás éles vonalai és a tervező által kedvelt fodrok lágy vonalvezetése erős kontrasztot adott darabjainak.

A Givenchy¹⁰³ divatház 2011-es tavaszi haute-couture kollekciójában Riccardo Tisci¹⁰⁴, a cég vezető tervezője nyúlt a japán inspirációhoz. Ő azonban nem a gésákból és a kimonókból merített ötletét, hanem a Japánt jól prezentáló robotokból és Kazuo Ohno¹⁰⁵ táncosból indult ki. A kollekció színeire az Ohno által kedvelt szárazvirágok pasztellszínei jellemzőek. Több ruha fő központi eleme a japán daru és ezek tollai, valamint a hagyományos szamuráj viseletre jellemző karakteres, szögletes vállmegoldások. A robotokat a ruhák applikációiban idézi meg a tervező. A ruhák anyagainak rétegezése és az egyenes szabásvonalak is reflektálnak a japán öltözködés esztétikájára.

A 2012-es őszi-téli Proenza Schouler¹⁰⁶ kollekció is japán ihletéshez fordult. A két vezető tervező, Lazaro Hernandez és Jack McCollough kreációinak ötletét a japán öltözködés védelmi funkciója adta. A ruhák kiindulási ötlete a kimonó, a gi¹⁰⁷, és Yoko Ono¹⁰⁸ személye voltak. Ahogy Hernandez nyilatkozott: „It’s Asian, but in a New York way.” (Ez ázsiai, de new york-i módon.) Az egyenes szabású, szögletes gallérok, és az egyik válltól induló záródások, az egész kollekcióra jellemző asszimetria jellemzik a fiatal tervezők majdnem összes darabját. A túlméretezett, bő ruhadarabok, a laza plisszírozott nadrágok mind a japán ruhák védelmi funkcióját idézik meg. Anyaghasználatban

¹⁰⁰ John Galliano (1960-) gibraltári születésű angol divattervező, aki saját nevén futtatott márkájának, valamint a francia Dior divatháznak a vezető tervezője volt 2010 áprilisáig. Az 1980-90-es években számtalan szakmai elismerésben részesült.

¹⁰¹ A Dior divatház alapítójának, Christian Diornak 1940-es évekbeli vonalvezetése. A háborús szilettek után a nőies 'new look' forradalmasította a divatot. A 'new look' nevet Carmel Snow, a Harper's Bazaar magazin újságírója adta a ruháknak.

¹⁰² Rövid felsőszoknya, szoknya, blúzok, ruhák derekát fodrosan körülölelő díszítőelem.

¹⁰³ 1952-ben alapította a divatházat Hubert de Givenchy. A cég ma ruhákat, parfümöket és kozmetikumokat és kiegészítőket forgalmaz. A luxusmárkát modern, nőies stílusáról ismerjük.

¹⁰⁴ Riccardo Tisci (1974-) olasz divattervező. 2005 óta a Givenchy divatház férfikollekcióinak és haute-couture vonalának tervezője.

¹⁰⁵ Kazuo Ohno (1906-2010.) japán táncművész. A butoh nevű tánc alapítója és oktatója.

¹⁰⁶ 2002-ben, New York-ban alapított női ruhákat és kiegészítőket forgalmazó divatház. A két alapító tervező, Lazaro Hernandez és Jack McCollough még tanulmányaik alatt kezdtek el együtt dolgozni.

¹⁰⁷ A gi a távol-keleti harcművészetek formaruhája.

¹⁰⁸ Yoko Ono (1938-) japán képzőművész, dalszerző. A Beatles tag, John Lennon-nal kötött házassága után lett nemzetközileg ismert.

domináns a karate ruhára reflektáló fehér vászon, valamint a japán viseletekre nem jellemző bőr, szőrme, és lakkos felületű anyagok kontrasztja. A kollekció kabátjain több japánkakas, hal és madár hímzését is láthatjuk.

Alexander McQueen¹⁰⁹ 2001-es tavaszi-nyári, egyik legelső kollekciójának több darabjával is megidézi a japán viseleteket. Egyenes, kimonószerű szabású, hímzett díszítéssel készült ruhái nagy népszerűségnek örvendtek. 7 évvel később, 2008-as tavaszi/nyári kollekciójában is a japán stílusjegyek felé fordult, az egymást részben fedő záródások, a hangsúlyos derék, a minták és az anyag szabadsága mind a japán stílusra reflektálnak. Több szettjét a szamurájok fejfedőjéhez hasonló kalappal egészítette ki a tervező. A márka már Sarah Burton által tervezett 2011-es resort¹¹⁰ kollekciójában is sok utalás megjelenik, ami a japán stílusra vezethető vissza. A kimonók záródása, az obi-hoz hasonló övek, és az eltéveszthetetlenül japán mintájú hímzett anyagok használata, a bő ujjak mind a kollekció legszebb darabjainak védjegyei.

Az idei, 2013-as tavaszi-nyári szezon egyik legmeghatározóbb trendje lesz a japán ihletés.¹¹¹ Számos tervező nyúlik vissza a gésák, szumósok¹¹² és szamurájok hagyományos viseleteinek stílusjegyeihez. Haider Ackermann¹¹³ kimonószerű kabátjai, Martin Margiela és Giorgio Armani¹¹⁴ egyenes szabásvonalai mind a japán lapos szabást, az egyenes vonalvezetést idézik. A Chanel, Etro¹¹⁵ és Kenzo divatház is a japán növényornamentikához fordul egyszerű szabásvonalú ruhái díszítéseként. A Prada¹¹⁶ és az Emilio Pucci¹¹⁷ márkák a kimonók stílusjegyeit alkalmazták keációik megálmodásakor. Aquilano Rimondi¹¹⁸ a japán kabuki színház hagyományos viseleit helyezte előtérbe. Carolina Herrera¹¹⁹ és a Marchesa¹²⁰ cég is japán stílusú mintákat és nyomást alkalmaztak ruháik díszítésére.

¹⁰⁹ Alexander McQueen (1969-2010.) a „brit fenegyerek”. Aktív munkássága során négyszer nyerte el a Nagy-Britannia legjobb divattervezője címet. Halála után jobb keze, Sarah Burton vette át divatházának irányítását.

¹¹⁰ A resort vagy másnéven cruise kollekció a divatház, vagy márka szezon előtti, úgynevezett pre- kollekciója, vagy a két fő szezon közti kollekció.

¹¹¹ 2013. január, német Vogue Fashion News különkiadása, 20-21. oldal

¹¹² Birkózáshoz hasonló japán eredetű küzdősport.

¹¹³ Haider Ackermann (1971-) kolumbiai születésű francia divattervező. Tervezői stílusára leginkább az anyagok rétegzése, csavarása, csomózása, az egyenes és íves szabásvonalakkal való játék jellemző.

¹¹⁴ Giorgio Armani (1934-) napjaink egyik legsikeresebb olasz divattervezője. 1975-ben alapította saját nevét viselő divatházát.

¹¹⁵ A mai napig családi vállalkozásként működő olasz Etri divatházat Gimmo Etro alapította 1968-ban. Különleges nyomott mintáiról lett világhírű a cég.

¹¹⁶ A női, férfi luxustermékeket kínáló olasz divatcéget 1913-ban alapította Mario Prada. 1978 óta az alapító unokája, Miuccia Prada a cég vezető tervezője.

¹¹⁷ Emilio Pucci (1914-1992.) olasz divattervező. Geometrikus, kaleidoszkópszerű és pszichedelikus nyomott mintás ruhái révén vált világhírűvé az 1960-as években. A nevét viselő divatház vezető tervezője 2009 óta Peter Dundas.

¹¹⁸ Az Aquilano Rimondi márkát Roberto Rimondi és Tommasco Aquilano alapította 2004-ben.

¹¹⁹ Carolina Herrera (1939-) venezuelai születésű amerikai divattervező. Elegáns, nőies ruháiról ismert.

Amint láthatjuk, a nyugati divattervezők időről-időre elkalandoznak az egzotikus Távol-Keletre, a japán stílusjegyek, szabásvonalak és minták gyakran felütik fejüket a divatvilág meghatározó trendjei közt. A XXI. századi divatra már egyértelműen kelet és nyugat szimbiózisa jellemző. A hagyományos japán szabás, a különböző kézműves technikák, a díszítések sajátos esztétikája sűrűn inspirációt nyújtanak más nemzetek művészeinek.

¹²⁰ A márkát 2004-ben alapította Georgina Chapman és Keren Craig. Aprólékos díszítéssel készült ruháik nagy népszerűségnek örvendenek világszerte.

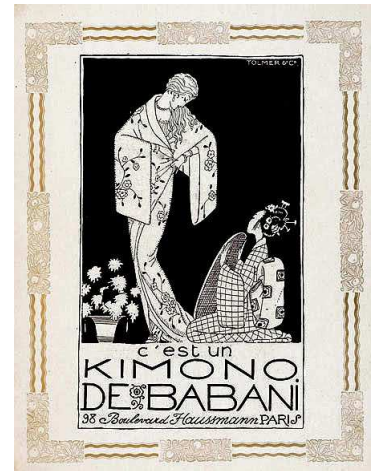
Melléklet

Charles Frederick Worth
egyik japán ihletésű ruhája

Sada Yacco

House of Babani hirdetés
1900-1910.

Paul Poiret ruha, 1900-as évek

Paul Poiret illusztráció, rajzolta:

Paul Iribe

Liberty & Co. által forgalmazott japán textíliák

Issey Miyake, 1973. jakuza tetoválás
inspiráció

„tattoo-body”

Mariano Fortuny: Delphos

A-POC

kubista kollekció, 1990.

Pleats Please kollekció, fotósorozat a Dazed&Confused magazin 2012 júniusi számában

Rei Kawakubo dekonstruktív Comme des Garçons ruhái, 1990-es évek

Yohji Yamamoto, shibori (1980-as évek), kubista (1991.), és hard-edge ihletésű (1990-es évek) ruhái

Toki Kumagai: Shoes to eat (1984.) és „A csók” cipője (1984.)

Martin Margiela 1998-as és 2011-es kollekciójának darabjai

John Galliano a Diornak tervezett 2007-es haute-couture kollekciója

Proenza Scholier, 2012 ősztél

Givenchy 2011 tavasz/nyár haute-couture kollekció

Alexander McQueen 2001-es, 2011-es resort, és 2008-as kollekciójának 1-1 darabja

Haider Ackermann, Etro és Prada 2013 tavaszi/nyári préte-á-porter kollekció

Irodalomjegyzék

Akiko Fukai: Japonism in fashion, A Kyoto Costume Institute gyűjteményi kiállításának katalógusában

Baudot, Francois: Divat a XX. században, Bp., Park Kiadó, 2000.

Csipes Antal: A divatról komolyan, Bp., Balassi, 2011.

Csipes Antal: Divattükör, Bp., Osiris, 2006.

Divat ma, szerkesztette: Terry Jones és Susie Rushton, Bp., Taschen/Vince, 2007.

Divat ma 2, szerkesztette: Terry Jones és Susie Rushton, Köln, Taschen, 2008.

English, Bonnie: Japanese fashion designers, Berg Publishers, 2011.

Ferenczy László: Japán iparművészet, Bp., Corvina, 1981.

Fogg, Marnie: Divat: tervezők, trendek, dizájn, Bp., Officina '96 Kiadó, 2012.

Goncourt, Edmond és Jules: A XVIII. század művészete és egyéb művészettörténeti tanulmányok, Bp., Corvina, 1975.

Ho Nobuo, Maeda Taiji, Miyagawa Torao, Yoshizawa Chu: Japán művészet, Bp., Corvina, 1980.

Klasszikus divat, a 20. század legfontosabb divattervezői és stílusai, Bp., Alexandra, 2007.

Koren, Leonard: New Fashion Japan, Kodansha America, 1984.

Lehnert, Gertrud: Divat, Art-téka, Bp., Kossuth, 2003.

Midori Kitamura: Pleats Please, Köln, Taschen, 2009.

Morant, Henry de: Az iparművészet története kezdetektől napjainkig, Bp., Corvina, 1976.

Nii Rie, Akiko Fukai, Tamami Suoh, Reiko Koga: A divat története a 18-20. században, Bp., Vince Kiadó, 2006.

Salazar, Ligaya: Yohji Yamamoto, V&A Publications, 2011.

Sample 100 fashion designers- 010 curators, szerkesztette: Bronwyn Crosgrave, London, Phaidon, 2005.

Seeling, Charlotte: Fashion, The century of the designer 1990-1999., Könnemann, 2000.

Steele, Valerie, Mears, Patricia, Kawamura Yuniya, Hiroshi Narumi: Japan Fashion Now, Köln, Taschen, 2010.

Szató Tomoko: A japán művészet, Bp., Scolar Kiadó, 2009.

Yuniya Kawamura: The Japanese revolution in Paris fashion, Berg, 2004.

<http://www.throughthesurface.com/symposium/kawamura.html>

<http://collectionsonline.lacma.org/mwebcgi/mweb.exe?request=record;id=113753;type=101>

<http://collectionsonline.lacma.org/mwebcgi/mweb.exe?request=record;id=113072;type=101>

<http://www.style.com/fashionshows/complete/slideshow/S2011RTW-ISMIYAKE/#4>

http://www.vogue.com/voguepedia/Rei_Kawakubo

http://borsa.hu/20090508/ismerd_meg_issey_miyake/issey_miyake_japan_divattervezo_es_a_titkos_szovesi_technika/

<http://www.kimonoguide.com/dictionary/index3.html>

<http://www.pumpkin-paradise.com/2011/05/23/inspiration-dior-divat-es-muveszet-talalkozasa/>

<http://epa.oszk.hu/00000/00022/00004/00091.htm>

<http://www.wien.info/hu/sightseeing/museums-exhibitions/reflecting-fashion-mumok>

<http://baloghpet.blogspot.hu/2009/02/divat-es-kortars-muveszet.html>

<http://www.abrubbanyay.hu/menedzsment/divat.htm>

<http://www.style.com/fashionshows/designerdirectory/JNGALLNO/seasons/>

http://www.stylebubble.co.uk/style_bubble/2012/12/pleats-please-indepth.html

http://ink361.com/#!/photo/335789339203477143_14021414

<http://www.vam.ac.uk/content/articles/f/fashion-in-motion-issey-miyake/>

<http://blog.fidmmuseum.org/museum/2011/05/issey-miyake-pleats-please.html>

<http://hg.hu/cikk/design/2126-az-ezredfordulo-esztetikaja/nyomtatas>

http://www.taschen.com/pages/en/catalogue/fashion/all/04458/facts.pleats_please_issey_miyake.htm

<http://www.c3.hu/scripta/lettre/lettre29/11orban.htm>

<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/muveszettortenet/muveszettortenet-12-evfolyam/posztmodern-epiteszet/a-dekonstrukcio>

http://www.hogyankell.hu/Shiborit_k%C3%A9sz%C3%ADteni